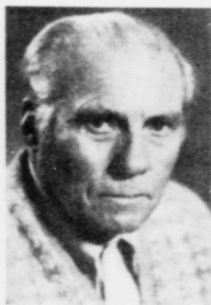

miðvikan

Oddvör Johansen

Karsten Hoydal

Sigurð Joensen

Frá Mourits Mohr til Jens Paula Heinesen Læars og Anni-Lenu kenna tey flestu, tó at tað er liðin triðings öld, síðani seinasta søgan um tey bæði stóð í Følv. Mourits Mohr skrivaði frá 1943 til 1955 tíggu søgur um hjúnini. Eitt sindur kann tíðin tykjust at vera farin frá hesum søgum, skemt av hesum slag er ofta stak tíðarbundin, men tær eru meira enn so verðar at lesa í dag. »Læars í Keypmannahavn« frá 1953 er bræv til Anni-Lenu, um hvussu ferðin niður er gingin, og hvat honum hevur verið fyri. Brævið er prentað hondskrivað, og Læars ovtalar, ovskrivur, seg í heilum. Tá ið Anni-Lena er í nánd, hugsar Læars eitt, men sigur nakað annað. Í brævinum eydnast tað honum ikki so væl at dylja sínar tankar. Hann skrivar fyrst eitt, strikar yvir og skrivar umaftur, og akkurát úr hesum stavar skemtið.

Royndir hava verið at taka um endan eftir Mourits Mohr - kendastar eru søgurnar um Griis og Sigg-Ninu - men hóast hesar eru stuttligar í stóðum, so er ikki eydnast at halda tað einstøku søguna á einum jøvnum stigi. Hetta kreyst, um tær skulu vera annað enn lötuteiti.

Frá høvundunum foddur um Fyrra veraldarbardaga og fram eftir fer tað av álvara at bíla við teimum stuttligu søgnum. Onkrir av teimum skriva søgur, sum skulu eittast at vera skemtiligar, men stóðir er lágt. Aðrir, sum Tummus Napoleon Djurhuus, halda seg til tættir og visur. Men Jens Pauli Heinesen umboðar, sum ikki einaferð, eitt heilt ættarlið og hevur skrivað fitt av skemti.

Í 1974 gav hann út stuttstøgasavnið »Gamansleikur« við undirtitlinum »Søgur úr Krabburð« og í 1995 »Gamansleikur II«. Hetta eru burleskar søgur, har tú fert út um alt mark, rættar skrogssøgur at lesa upp. Tær vóru eisini væl fagnaðar, tá ið útvarpið sendi fyrra part. Um somu tíð gera tær eina neyva lýsing av tí føroyska samfelagnum, av sleyti, kegli og illnatni. Hetta sæst móguliga best í »Lesarabrev úr Krabburð«. Annars umboða persónarnir ávís politisk sjónarmið, og hetta merkist bæði í medferð og málburði. Um somu bygd og ein av íbúgv-arunum hevur Jens Pauli skrivað skaldsøguna »Rekamaðurin«. Hendan er eisini skemtisøga, men við álvara uppi.

Jens Pauli Heinesen hevur tó skrivað kátar tekstir fyrr, og í skaldsøgnum er altíð okkurt av hesum. Í skaldsøgurðini »A ferð inn í eina óendaliga søgu« kemur høvuds-persónurin Hugin mangan soleiðis fyri, at lesarin má at smílast. Til dømis tað kvöldið, tá ið Hugin, sum ikki hevur annað í tonkunum enn at koma í hósag við konufólk, fer inn í kjallaran hjá grannanum at lána eina sag, og vinkona hansara stendur nakin fyri honum. Tá er ikki nógv um hann:

- Kom her, teskaði hon hás og tung á málinum, men eg hoyrði ikki tað, sum eg hoyrði, vendi mær ímóti henni og bakkaði treystliga út móti hundi velt vagnadur við hvössu sagini. - Kom her, Hugin, rópti hon teskaði, og røddin var heilt fjálfur tungin, men framvegis hoyrði eg ikki tað, sum eg hoyrði, og tað síðsta, eg hoyrði, áðrenn eg fekk hundið upp og aftur og var uttanfyri, var: - Tú ert skiti b'Ytur.

Tað er ikki so, tá ið veruleikin fer fram um dreyrnar, og tú ikki ert til reiðar at taka ímóti tí, sum stendur tær í boði.

Stíllfærur humor

Tann stak fjølbroytt høvundurin Steinbjørn B. Jacobsen hevur ikki gjørt nógv burtur úr teitinum í sínum skaldskapi, men søgan »Kanhár í Miðalhavinum« hevur nakað av tí sama sum tær stuttu søgurnar hjá svianum Hjalmar Söderberg. Hjá Söderberg snýr tað seg aloftast um, hvussu kærleikin kann háttá sær, og hann goymir kenslusemi aftan fyri spei. Tað var hann sum segði: »Jag tror på köttets lust och själens obotliga ensamhet«.

Magnus Dam Jacobsen hevur mangar skemtiligar og beinraknar eygleiðingar í sínum skaldskapi. Í »Brúðleyp og brennivinstos« er stuttlig frásøgn frá fyrstu vitjan í Keypmannahavn hjá manni, sum ikki er vanur við, at øl og brennivín fæst til keyps í handlunum. Men hetta er bert partur av søguni. Einasta fullfjøggaða skemtisøgan hjá Magnusi man vera »Vetrarkvöld og gin«. Eisini hon snýr seg um brennivín, sum so mong søgan hjá høvundinum, og álvari er undir yvirflatanum, men oman jørðar er *glymur dansur í holl*.

Javnaðrarnir Gunnar Hoydal og Oddvör Johansen eru ikki fullkomiliga ófög. Hjá báðum er ein stíllfærur humor, sum gjøgnumsurgar tekstin, og tú ert í hesum søgum fjart frá ungmannafelags- og jólablaðs-skalkasøgnum.

Í skrivningini hjá Oddvör gongur skemtilyndi sum ein tráður gjøgnum teksturnar. Hon visti tað í skaldsøguni »Livsins summ-ar« og tað sæst í fleiri av hennara søgum og stubbum. Tað, sum Oddvör Johansen dugir so væl, er tað óvanliga sjónarhornið.

Men hóast Oddvör Johansen kanska er tann fyrsta kvinnan vit hugsa um, tá ið tað snýr seg um skemt í skaldskapi, so er hon ikki einsamall á vali. Barnabøkurnar hjá Ebba Hentze, einahelst Antoniu-bøkurnar, hava ein deiligan og óvanligan humor, og í seinastuni hevur Sólrun Michelsen gjørt vart við seg á hesum øki.

Men hvat skulu vit brúka skemtisøgur til? Fyrst og fremst eru tær til stuttleika, sjálvsagt, men at álvari eisini býr aftanfyri er púra greitt. Sigmund Freud víldi vera við, at tað vóru líkleikar ímillum neurosuna og skemt. Bæði skemtið og neurosan eru, tá ið tú kemur fram til kjarnin, hetta at sleppa sær av við yvirtrýst.

HEDIN BRÚ

Humor ella skemt man vera eitt høvuds-eyðkennið hjá Hedinu Brú. Øll hava vit - í hvussu er so gott sum øll - sitið og lurtað eftir upplestrinum hjá Mariusi Johannesen av »Føðum á ferð« og stuttleikað okkum óført. Kanska ger Marius nakað nógv av, ger gjøgnum sín upplestur »Føðgar á ferð« til eina beinleiðis skemtisøgu, og tað er hon ikki. Hon er meira. Men eg haldi kortini, at hansara máti at lesa upp uppá eisini hevur sín rætt, hevur fingið mangan, sum kanska annars ikki var farin undir skaldsøguna, at lesa hana.

Men tað er ikki bara hesari skaldsøguni vit hava fyrst at takka, at Hedin Brú verður mettur at vera okkara frægasti humoristur. Hugsið um allar stuttstøgurnar, t.d. »Hersøgurnar« um Niklas Niklää, nevndur Mr. Nelson av sakføraranum, tá ið hann heldur hann vera mógvandi, og um smiðin, sum lög-reglan roynir at fáa hendur á.

Men í teimum báðum fyrstu skaldsøgnum, »Lognbrá« frá 1930 og »Fastatøkum« frá 1935, er ikki tann humoristiski streymurin undir tekstinum sum seinni í skaldskapinum. (Í samrøðu hevur Hedin Brú sagt: »Mær var ikki rættiliga látur í huga«). Í »Lognbrá« er als einki skemt, og í »Fastatøkum« eru tað leysar søgur, næstan sum kabarettleikir. Eitt dømi er, tá ið manningin er ávegis ímillum oyggjarnar við ferðamannaskipi. Teir sita niðri undir og smakka sær á eina »flösku við trimum stjørnum á«:

Á einum beinki eitt sindur burturfrá situr ein litil braneggiður maður og vindur eina gramofon upp. So setir hann eina plátu á, og hetta fer at grenja: »Lille Dukke Lise, oh hvor er du sød...«

Haraldur myrknar í andlitið, og hann rennir hesi grisku eyguni: »Hatta er ein ræðuligur sjongur at sita og lurta eftir. Hevði ein av tykkum verið so raskur at fingið hatta forbrenda amboðið at tagt, skuldi hann fingið trygls framíhjá«.

»Tað eigur at vera gjørligt at fáa tept hatta«, halda fleiri. Men teir eru longu ov seinir, Skúvur er longu farin, hann stendur har yvri og tosar so ógvuliga bliðrøðar við mannin.

»Eh, hatta er ein vorðin sum látidós, ið tygum hava«.

So blunkar hann yvir til Harald, stingur fingurinn í hálsin og spýr á plátuna. Tað hoyrist eitt doyggjandi ríng, og so var úti við Dukke Lise.

Tann litli maðurin springur upp, ovursintur: »Det er også Pokkers til Griseri, Mand«.

»Eh, hvat skal ein eldri maður annað enn fáa ilt fyri hjartað av so vorðnum mjarri«, svarar Skúvur og ger sær eitt so vorðið dragandi byttingamál.

»Hvem har sendt Bud efter Dem, De har at holde Dem væk herfra«. Og hann hóttir við nevanum.

»Eh, er hatta nevat at vísa fyrst fólk, ikki størri enn rennikúlur«. Skúvur hoykir seg í lendunum, gapar og peikar við fingurinum niður í hálsin, hvør skal siga: Ver ikki ov stivur, annars fer tú tað sama sum gramofonin.

Tá rýmdi litli maður.

William Heinesen

Skemtið hevur lítið við søgugongdina annars at skaffa, og er aldrin við til at føra hana víðari. Hinvegin hevði skaldsøgan mist fitt, um hesi brot ikki vóru við.

Vit vita øll, at Høgni fær sína Gunnvá, hóast hann eina tíð er trúlovaður Elini, men eftir at vit hava hitt foreldrini hjá henni, meta vit ikki hana eina hótta longur:

Nú kemur maðurin inn. Herðasmalur og niðurbreiddur, stórt skegg og hár, óføra yv 3 høvur og hálsurin so langur og spengrutur. Tá ið hann hyggur seg um inni og rættir Høgni hondina, er tað mestsum hann fólir fyrst sær við skegginum. Munnur sæst eingin, men tá ið hann biður gott kvöld, kemur ein svørt strika mitt tvørtur um skeggið. Hann er í posatroyggu, longum buksum og á fjaðraskóm, heldur eina dimma hugvu innan í nevanum. (...)

So kemur konan. Stórvaksin, tannleys og búkstór, bleik sum deyðin. Hon kemur eisini við hondini og biður gott kvöld. So flekir hon seg niður á dragukistuhornið og verður hangandi.

Hetta eru valla ynskisverforeldur hjá einum bóndasoni.

Framhald á síðu 16

Læars og Anni-Lena teknaði av Oskar Hermannsson í bókini, sum kom út í 1993. Mourits N. Mohr ella Ódm Odn, sum hann eisini kallaði seg, skrivaði stuttligu søgur um hetta óföga par.